

Înalta Curte de Casație și Justiție

COMPLETUL COMPETENT SĂ JUDECE RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

Decizie nr. 10/2016 din 23/05/2016

Dosar nr. 7/2016

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 05/07/2016

Iulia Cristina Tarcea - vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Lavinia Curelea - președintele Secției I civile
Roxana Popa- președintele delegat al Secției a II-a civile
Ionel Barbă - președintele Secției de contencios administrativ și fiscal
Mirela Sorina Popescu - președintele Secției penale
Raluca Moglan - judecător la Secția I civilă
Bianca Elena Țândărescu - judecător la Secția I civilă
Aurelia Rusu - judecător la Secția I civilă
Lavinia Dascălu - judecător la Secția I civilă
Nicoleta Țândăreanu - judecător la Secția I civilă
Beatrice Ioana Nestor - judecător la Secția I civilă
Mărioara Isailă - judecător la Secția II-a civilă
Veronica Magdalena Dănăilă - judecător la Secția II-a civilă
Lucia Paulina Brehar - judecător la Secția II-a civilă
Eugenia Voicheci - judecător la Secția II-a civilă
Mirela Polițeanu - judecător la Secția II-a civilă
Rodica Dorin - judecător la Secția II-a civilă
Dana Iarina Vartires - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Adriana Elena Gherasim - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Viorica Trestianu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Emilia Claudia Vișoiu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Cezar Hîncu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Eugenia Ion - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Rodica Aida Popa - judecător la Secția penală
Florentina Dragomir - judecător la Secția penală

Completul competent să judece recursul în interesul legii ce formează obiectul Dosarului nr. 7/2016 este legal constituit, conform dispozițiilor art. 516 alin. (2) din Codul de procedură civilă și art. 27² alin. (2) lit. b) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința completului este prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de domnul procuror Liviu Daniel Arcer.

La ședința de judecată participă domnul Aurel Segărceanu, magistrat-asistent desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 27³ din Regulamentul de organizare și funcționare administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii a luat în examinare recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov cu privire la interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată (Ordonanța Guvernului nr. 137/2000), în sensul stabilirii instanței competente material să soluționeze litigiile având ca obiect repararea prejudiciului creat prin discriminare.

Magistratul-asistent prezintă referatul, arătând că la dosarul cauzei au fost depuse hotărâri judecătorești, prin care problema de drept ce formează obiectul recursului în interesul legii a fost soluționată diferit, raportul comun întocmit de judecătorii- raportori, precum și punctul de vedere formulat de Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Doamna judecătoreasă Lulia Cristina Tarcea, președintele completului de judecată, constatând că nu există chestiuni prealabile sau excepții, acordă cuvântul reprezentantului Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Domnul procuror Liviu Daniel Arcer pune concluzii pentru admiterea recursului în interesul legii și pronunțarea unei decizii prin care să se asigure interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, în sensul stabilirii instanței competente material să soluționeze litigiile având ca obiect repararea prejudiciului creat prin discriminare ca fiind, după caz, judecătoria sau tribunalul, ca instanțe civile, pentru argumentele și în funcție de situațiile prezentate în punctul de vedere exprimat în scris și depus la dosarul cauzei.

Președintele completului de judecată, doamna judecătoreasă Lulia Cristina Tarcea, declară dezbaterile închise, iar completul de judecată rămâne în pronunțare asupra recursului în interesul legii.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra recursului în interesul legii, constată următoarele:

I. Problema de drept care a generat practica neunitară

1. Recursul în interesul legii vizează stabilirea instanței competente material să soluționeze cererile pentru repararea prejudiciilor invocate de persoanele care se consideră discriminate, în temeiul dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000.

2. Dispozițiile legale a căror interpretare a generat practica neunitară:

Ordonanța Guvernului nr. 137/2000:

"Art. 27. - (1) Persoana care se consideră discriminată poate formula în fața instanței de judecată o cerere pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare, potrivit dreptului comun. Cererea este scutită de taxă judiciară de timbru și nu este condiționată de sesizarea Consiliului."

II. Examenul jurisprudențial

3. Prin recursul în interesul legii se arată că în practica judiciară nu există un punct de vedere unitar cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, dezlegarea problemei de drept supusă analizei fiind menită a conduce la stabilirea instanței competente material să soluționeze acțiunile pentru repararea prejudiciilor invocate de persoanele care se consideră discriminate, formulate în temeiul dispozițiilor legale în discuție.

III. Soluțiile pronunțate de instanțele judecătorești

A) Într-o primă interpretare dată sintagmei "potrivit dreptului comun", folosită de dispozițiile legale supuse interpretării, s-a considerat că cererile formulate în temeiul dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 se judecă de instanța civilă, ca instanță de drept comun, pornindu-se de la premisa că dreptul civil reprezintă dreptul comun, iar instanțele civile reprezintă instanțe de drept comun¹.

¹ În acest sens este jurisprudența următoarelor instanțe: Curtea de Apel Brașov (majoritar), Curtea de Apel București, Tribunalul Giurgiu, Curtea de Apel Ploiești, Curtea de Apel Craiova, Tribunalul Constanța, Curtea de Apel Cluj, Tribunalul Cluj, Tribunalul Bistrița-Năsăud și Tribunalul specializat Cluj; în același sens și-au exprimat opinia Curtea de Apel Pitești, Tribunalul Buzău, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Suceava, Tribunalul București (minoritar) și Comisia de Unificare a Practicii Judiciare a Consiliului Superior al Magistraturii - ședința din 24 noiembrie 2010.

4. Instanțele care au îmbrățișat această opinie au pronunțat constant soluții, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, prin care, în regulator de competență, au stabilit competența de soluționare a cererilor în favoarea judecătoriei, ca instanță de drept comun, în conformitate cu dispozițiile art. 1 pct. 1 din același cod.

5. Sub reglementarea noului cod de procedură civilă, s-a considerat că soluționarea cererilor formulate în temeiul dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 este de competența instanței civile, ca instanță de drept comun, iar aceasta este tribunalul, conform art. 95 pct. 1 din Codul de procedură civilă și indiferent de criteriul valoric, invocându-se argumentul că petitul principal al unor astfel de cereri, respectiv constatarea discriminării, este neevaluabil în bani, în timp ce petitul având ca obiect pretenții este doar unul accesoriu. Instanța civilă este instanța care judecă potrivit dreptului comun, în accepțiunea dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, iar atunci când a intenționat atribuirea unor litigii în competența de soluționare a instanțelor de contencios administrativ, legiuitorul a menționat-o expres, în cuprinsul art. 20 alin. (9) din cuprinsul aceleiași ordonanțe.

6. S-a reținut că, de la intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă adoptat prin Legea nr. 134/2010 (Codul de procedură civilă), judecătoriile nu mai sunt instanțe de drept comun pentru judecata în primă instanță, acest rol fiind preluat de către tribunale, potrivit dispozițiilor art. 95 pct. 1 din acest cod, motiv pentru care, întrucât tribunalul este instanța de drept comun chemată să soluționeze litigiul, potrivit art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 coroborat cu art. 95 pct. 1 din Codul de procedură civilă, s-a reținut competența de soluționare a cauzei în favoarea tribunalului - secția civilă.

B) Într-o a doua interpretare dată sintagmei "potrivit dreptului comun", s-a considerat că prin aceasta nu se înțelege, ca premisă, instanța de drept civil, stabilirea competenței de soluționare a cererilor urmând a avea loc prin raportare la izvorul raportului juridic de drept material dedus judecății, discriminarea invocată putând surveni, de exemplu, în contextul unui raport de muncă, ipoteză în care competența revine instanței de dreptul muncii, ori al unui raport de serviciu, caz în care competența revine instanței de contencios administrativ, adică secției corespunzătoare a tribunalului².

² În acest sens este jurisprudența următoarelor instanțe: Curtea de Apel Brașov (minoritar), Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Cluj, Tribunalul Cluj și Tribunalul Sălaj; în același sens și-au exprimat opinia Tribunalul Dâmbovița (minoritar), Tribunalul București (majoritar) și Tribunalul Teleorman.

7. În unele cazuri, aceste cauze au fost soluționate de tribunale, în primă instanță, fie în materia contenciosului administrativ, fie în materia litigiilor de muncă, fără a se pune în mod expres problema naturii litigiului și a competenței materiale³.

³ În acest sens este jurisprudența următoarelor instanțe: Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Alba Iulia, Curtea de Apel Oradea și Curtea de Apel Târgu Mureș.

IV. Opinia Colegiului de conducere al Curții de Apel Brașov

8. Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, autorul sesizării, nu a formulat un punct de vedere și nici nu și-a exprimat opinia cu privire la problema de drept supusă dezlegării.

V. Punctul de vedere formulat de Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

9. Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că atunci când, față de obiectul litigiului, natura și valoarea acestuia, nu se identifică, pe baza unor dispoziții legale speciale, competența materială a unei alte instanțe, soluționarea, în primă instanță, a cererii prevăzute de art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, prin care se solicită restabilirea situației anterioare sau înlăturarea situației de discriminare, este de competența materială a judecătoriei, potrivit art. 94 pct. 1 lit. h) teza I din Codul de procedură civilă; în aceeași ipoteză, competența de soluționare a cererii având ca obiect acordarea de despăgubiri aparține judecătoriei sau tribunalului, potrivit art. 94 pct. 1 lit. k) sau art. 95 pct. 1 din Codul de procedură civilă, prin raportare la valoarea pretențiilor.

VI. Jurisprudența Curții Constituționale și a instanțelor europene

10. Prin deciziile nr. 818, 819, 820 și 821 din 3 iulie 2008⁴, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că prevederile art. 1, art. 2 alin. (1) - (3) și (11), art. 6 și art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 sunt neconstituționale, în măsura în care din ele desprinde înțelesul că instanțele judecătorești au competența să anuleze ori să refuze aplicarea unor acte normative cu putere de lege, considerând că sunt discriminatorii, și să le înlocuiască cu norme create pe cale judiciară sau cu prevederi cuprinse în acte normative neavute în vedere de legiuitor la adoptarea actelor normative considerate discriminatorii. În același sens a fost pronunțată și Decizia nr. 1.325 din 4 decembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 872 din 23 decembrie 2008, referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Ordonanței Guvernului nr. 137/2000.

⁴ Publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 537 din 16 iulie 2008.

11. Întrucât chestiunea de drept ce formează obiectul sesizării ține de aplicarea dreptului intern în materie de procedură, respectiv determinarea instanței competente din punct de vedere material să soluționeze acțiuni pentru repararea prejudiciilor cauzate prin discriminare, jurisprudența instanțelor europene nu cuprinde decizii relevante în privința chestiunii supuse dezbaterii.

VII. Raportul asupra recursului în interesul legii

12. Raportul evocă jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, reținând că instanța supremă s-a pronunțat, prin mai multe decizii de speță⁵, asupra chestiunii de drept în discuție, cu prilejul soluționării unor conflicte de competență.

⁵ Decizia nr. 5.838 din 19 iunie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția de contencios administrativ și fiscal; Decizia nr. 6.215 din 17 septembrie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția de contencios administrativ și fiscal; Decizia nr. 5.675 din 5 decembrie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția I civilă.

13. Raportul propune admiterea recursului în interesul legii, în sensul că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, instanța competentă să soluționeze cererile pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare este judecătoria sau tribunalul, după caz, ca instanțe de drept civil, în raport cu obiectul investiției și valoarea acestuia, cu excepția cererilor în care discriminarea a survenit în contextul unor raporturi juridice guvernate de legi speciale și în care protecția drepturilor subiective se realizează în fața unor jurisdicții speciale, cazuri în care cererile vor fi judecate de aceste instanțe, potrivit dispozițiilor legale speciale.

VIII. Înalta Curte

14. Înalta Curte a fost investită, pe calea recursului în interesul legii, cu pronunțarea unei decizii prin care să se asigure interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, în sensul stabilirii instanței competente material să soluționeze acțiunile pentru repararea prejudiciilor invocate de persoanele care se consideră discriminate, acțiuni formulate în temeiul dispozițiilor legale sus-menționate.

15. Analiza jurisprudenței atașate recursului în interesul legii formulat în cauză a relevat că acțiunile întemeiate pe dispozițiile art. 27 din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, cu soluționarea cărora au fost investite instanțele judecătorești, au reclamat, cel mai adesea, discriminarea salarială survenită ca urmare a punerii în aplicare a dispozițiilor din legile salarizării unice pentru angajații din sectorul bugetar, începând cu Legea-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, cu modificările ulterioare (Legea nr. 330/2009) și Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fondurile publice, cu modificările și completările ulterioare (Legea-cadru nr. 284/2010), (acțiuni prin care s-au invocat diferențele salariale dintre angajați care ocupă aceleași clase de studii și funcții, dețin aceleași vechime și au aceleași clase de salarizare sau neacordarea diferitelor sporuri de care beneficiau alți angajați ai acelorași unități), discriminarea în raporturile de serviciu ale funcționarilor publici, fie ca urmare a aplicării legilor de salarizare, fie ca urmare a punerii în executare de către autoritatea publică angajatoare (Ministerul Finanțelor Publice, Direcția Generală a Finanțelor Publice, Ministerul Administrației și Internelor împreună cu inspectoratul general și inspectoratele județene ale Poliției Române, Ministerul Justiției și ordonatorii de credite din structura acestuia etc.) a hotărârilor judecătorești privitoare la plata unor drepturi salariale, drepturi refuzate reclamantilor indiferent că se aflau în situația în care dețineau hotărâri de recunoaștere a acestora (dar a căror executare fusese refuzată, spre exemplu, pentru motivul nementionării procentului în care se

acordau drepturile salariale recunoscute - cazul funcționarilor din structura Ministerului Finanțelor) sau că nu dețineau astfel de hotărâri, respectiv caracterul discriminator al unui act administrativ (spre exemplu, de impunere fiscală).

16. De asemenea, prin alte acțiuni, instanțele judecătorești au fost chemate să sancționeze fapte discriminatorii care au îmbrăcat forma refuzului de a permite accesul la un meci de fotbal pe criteriul domiciliului, a îngrădirii accesului într-un club pe criteriul etniei, a proferării de expresii jignitoare, degradante la adresa persoanei reclamantului pe criteriul orientării sexuale, neacordarea indemnizației de creștere a copilului, în cazul unei sarcini gemelare, pentru fiecare copil în parte etc.

17. Dacă în cazul acestor din urmă acțiuni nu a existat nicio divergență în identificarea instanței competente să efectueze judecata lor, litigiile fiind soluționate de instanțele civile (judecătorie, tribunal, curte de apel, în funcție de criteriul valoric), trebuie menționat că diferențele de opinii au apărut în legătură cu cele dintâi acțiuni evocate. Este vorba, așadar, de acțiunile prin care au fost deduse judecății cazurile de discriminare salarială invocate fie de angajații cu contract individual de muncă din sectorul bugetar, fie de funcționarii publici sau cazurile de discriminare întemeiate ori izvorâte din acte administrative ori proceduri administrative emise/derulate de autorități publice ori autorități de utilitate publică sau de interes public (cum ar fi Uniunea Națională a Barourilor din România, Uniunea Națională a Practicienilor în Insolvență etc.), respectiv în acele acțiuni în care situația, fapta sau motivul de discriminare a apărut sau a fost invocat în derularea unor raporturi juridice guvernate de legi speciale și în care protecția drepturilor subiective este asigurată în fața unor jurisdicții speciale (de dreptul muncii ori de drept administrativ).

18. Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, așa cum rezultă din titulatura sa, își propune să asigure prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare [ca mijloc de realizare a principiului constituțional al egalității între cetățeni și ca instrument de garantare a drepturilor și libertăților constituționale evocate în cuprinsul art. 1 alin. (2)], indiferent de modalitatea în care aceasta se concretizează, prin acte sau fapte, manifestate în toate domeniile vieții sociale, cum ar fi: a) în raporturile de muncă - în legătură cu condițiile de încadrare în muncă, criteriile și condițiile de recrutare, selectare și promovare, accesul la toate formele și nivelurile de orientare, formare și perfecționare profesională; b) protecția și securitatea socială; c) serviciile publice, orice alte servicii, accesul la bunuri și facilități; d) sistemul educațional; e) libertatea circulației; f) liniștea și ordinea publică; g) orice alte domenii ale vieții sociale.

19. Potrivit art. 2 alin. (11) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, comportamentul discriminatoriu poate atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz, în condițiile legii.

20. Dacă în privința formelor, modalităților și organelor prin mijlocirea cărora se poate asigura antrenarea răspunderii penale nu există îndoeli sau neclarități, ordonanța a reglementat modalitățile în care se asigură punerea în practică a celorlalte două forme de răspundere la care face trimitere.

21. Pentru prevenirea, medierea, investigarea, constatarea și sancționarea contravențională a faptelor de discriminare, a fost instituit un organism autonom, investit cu autoritate de stat, având personalitate juridică și aflat sub controlul parlamentului, respectiv Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, organism căruia i-au fost recunoscute și atribuții jurisdicționale.

22. Activitatea Consiliului de investigare și constatare se finalizează prin emiterea unei hotărâri care poate să constate sau nu existența faptei de discriminare reclamată, în timp ce atribuțiile sale sancționatoare pun în aplicare răspunderea contravențională, atunci când este cazul.

23. Antrenarea răspunderii civile, despre care vorbește art. 2 alin. (11) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, este pusă în practică prin mijlocirea art. 27 din același act normativ, articol a cărui interpretare diferită dată de către instanțe a generat divergența de jurisprudență semnalată de titularul sesizării.

24. Originea interpretării diferite a avut ca punct de pornire percepția greșită a unora dintre instanțe asupra utilizării în textul art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 a unei noțiuni inexistente, de altfel, în corpul normei de drept supuse analizei, respectiv aceea de "instanță de drept comun".

25. Textul art. 27 din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 nu conține o normă de competență, astfel cum ar părea la o primă vedere, articolul în cauză concretizând, în realitate, condițiile procedurale și mijlocul procesual de antrenare a răspunderii civile (lato sensu) - în opoziție cu răspunderea penală și contravențională, menționate la art. 2 alin. (11) din același act normativ - ce poate fi angajată pentru acte/fapte discriminatorii, semnificația sa fiind aceea că orice persoană care se consideră discriminată are asigurată întotdeauna calea unei acțiuni în fața instanței de judecată pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare.

26. În continuare, reglementarea detaliază condițiile în care se asigură realizarea dreptului de acces la instanță pentru reclamarea unui caz de discriminare, menționând că acțiunea poate fi formulată "în fața instanței de judecată. . . potrivit dreptului comun", cererea fiind scutită de taxă judiciară de timbru și putând fi promovată necondiționat de sesizarea Consiliului, care însă va fi în mod obligatoriu citat la judecarea cauzei; termenul pentru introducerea cererii este de 3 ani și curge de la data săvârșirii faptei sau de la data la care persoana interesată putea lua cunoștință de săvârșirea ei.

27. De asemenea sunt reglementate regimul probator al unei astfel de acțiuni [art. 27 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000], măsurile sancționării complementare pe care le poate dispune instanța atunci când autor al discriminării este o persoană juridică, faptul că hotărârea pe care o pronunță instanța se comunică Consiliului, dar și subiectele de drept, altele decât victimele discriminării, care pot avea legitimare procesuală activă în astfel de cauze.

28. În alte cuvinte, norma legală examinată nu își propune să instituie în mod direct și explicit reguli de competență în soluționarea acțiunilor de angajare a răspunderii civile pentru acte sau fapte de discriminare, ci aceasta consacră dreptul de acces la instanță în reclamarea conduitelor discriminatorii, dând astfel expresie art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului (dreptul la un recurs efectiv).

29. Cererea adresată instanței "potrivit dreptului comun" de către persoana care se consideră discriminată, semnifică - în termenii art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 - posibilitatea de a sesiza instanța judecătorească în mod direct și necondiționat de parcurgerea prealabilă a unor proceduri, de sesizarea altor organisme (spre exemplu, de sesizarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării) ori de respectarea unor termene speciale [altele decât cele din dreptul comun, după cum se arată prin alin. (2) al art. 27 din același act normativ, cu trimitere la termenul general de prescripție de 3 ani].

30. În sfârșit, sintagma "potrivit dreptului comun" semnifică inclusiv aspectul că, de regulă, dar nu în mod necesar și absolut, instanța sesizată va fi cea de drept comun, respectiv cea civilă.

31. Ori de câte ori, însă, actul sau faptul discriminatoriu a cărui sancționare se urmărește intră în sfera ori a fost săvârșit în raporturile juridice care aparțin altor domenii/ramuri ale dreptului - dreptul muncii și asigurărilor sociale ori dreptul administrativ, dreptul concurenței etc. - și în care protecția drepturilor subiective se realizează în condițiile unor legi speciale, în fața unor jurisdicții speciale, angajarea răspunderii civile (lato sensu) pentru actele/faptele acuzate drept discriminatorii va avea loc, în virtutea principiului de drept specialia generalibus derogant, chiar pe calea respectivelor legi speciale, așadar în condițiile acestora și în fața jurisdicțiilor speciale, aceasta însemnând inclusiv în fața unor instanțe cu competență materială specială, derogatorie de la dreptul comun.

32. Soluția se justifică cu atât mai mult cu cât și la nivelul legislației speciale aplicabile altor ramuri sau domenii ale dreptului există norme de drept material privitoare la interzicerea discriminării în raporturile juridice pe care acestea le guvernează (spre exemplu, Codul muncii), iar judecarea unor astfel de cauze presupune analizarea raporturilor juridice dintre părți prin observarea și aplicarea legislației speciale proprii domeniului/ramurii de drept respective, ceea ce ar trebui să implice o abordare calificată din partea judecătorului, care lipsește instanței de drept comun, respectiv aceleia civile.

33. Art. 27 din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 nu instituie reguli de competență, ci doar consacră existența unui drept de acces la justiție ce poate fi exercitat "în condițiile dreptului comun". Norma în cauză nu utilizează noțiunea de "instanță de drept comun" - pentru ca, în opoziție cu aceea de instanță de contencios administrativ, la care face trimitere art. 20 alin. (9) din același act normativ - să valideze concluzia, dedusă în cea dintâi opinie jurisprudențială, în sensul că întotdeauna și în mod absolut instanța competentă material să judece acțiunile în justiție de sancționare a actelor/faptelor discriminatorii este aceea de drept comun, respectiv cea civilă (indiferent că discriminarea a fost acuzată în legătură cu raportul de muncă ori de funcție al persoanei ori în legătură cu emiterea actului administrativ atacat) sub argumentul că, atunci când a intenționat atribuirea unor litigii în competența de soluționare a unor instanțe speciale, cum ar fi cele de contencios administrativ, legiuitorul a menționat-o expres în cuprinsul acestui act normativ.

34. De asemenea, acest punct de vedere nu poate fi întemeiat nici pe argumentul că un comportament discriminatoriu se concretizează într-o faptă ilicită ce atrage răspunderea civilă delictuală (patrimonială) a autorului său, iar tratamentul juridic al acestei forme de răspundere este de competență exclusivă a instanței de drept comun, respectiv a celei civile.

35. Este adevărat că, în ceea ce privește contenciosul administrativ, acesta este, în principal, un contencios al actelor juridice, iar nu al faptelor juridice, dar nu este exclus, astfel după cum chiar Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 precizează, ca acțiunea discriminatorie să se materializeze într-un act (administrativ), în vreme ce dovedirea caracterului său discriminatoriu să constituie chiar motivul nelegalității acestuia.

36. Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 nu a creat o formă specială de răspundere dată de motivul ori criteriul discriminării și nu a instituit o jurisdicție specială pentru cazurile având ca obiect sancționarea comportamentelor discriminatorii, pentru a se înțelege că a atribuit o competență materială de soluționare a unor astfel de litigii, deferită chiar instanțelor de drept comun, cu sacrificarea (sau încălcarea) competențelor materiale speciale existente în legislație.

37. Rolul reglementării cuprinse în art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 a fost acela de a asigura întotdeauna existența unei căi în justiție pentru reclamarea cazurilor de discriminare. Dacă o astfel de cale există deja la nivelul legii speciale care reglementează relațiile sociale aparținând altor ramuri ori domenii ale dreptului în contextul cărora s-a manifestat comportamentul discriminatoriu, legea specială se va aplica cu întâietate, sub toate aspectele, atât în ceea ce privește condițiile de fond și de formă cărora va fi supusă acțiunea, cât și în ceea ce privește instanța competentă.

38. Este - în analiza jurisprudențială rezumată anterior - chiar cazul acțiunilor prin care s-a urmărit sancționarea discriminării salariale din raporturile de muncă ori cele de serviciu ale funcționarilor publici, ca și al acțiunilor de contencios administrativ prin care s-a solicitat anularea actului administrativ pretins discriminatoriu, cazuri în care competența de soluționare nu poate fi a altei instanțe decât a celei specifice jurisdicției muncii ori celei de contencios administrativ, după caz.

39. Chiar în condițiile în care recunoașterea unor drepturi salariale mai largi decât cele deja acordate ori anularea actului administrativ vătămător au fost justificate exclusiv pe argumente de discriminare, litigiile deduse judecătii și-au păstrat natura lor proprie, a conflictului de muncă, respectiv de drept administrativ, principiul nediscriminării și egalității de șanse fiind unul de ordin constituțional, așadar valabil și general aplicabil în orice domeniu al vieții sociale, indiferent de raportul de drept analizat, fără a-i schimba natura juridică a acestuia.

40. Calificarea dată în jurisprudență noțiunii de discriminare, aceea de faptă ilicită de natură să antreneze răspunderea civilă delictuală a autorului acesteia, este corectă, dar nu sprijină opinia în sensul că instanța civilă ar fi unica jurisdicție competentă să sancționeze comportamentele discriminatorii, indiferent de sfera raporturilor juridice în care s-ar manifesta acestea. În definitiv, discriminarea constituie o cauză ori un criteriu de nelegalitate care, concretizată ori transpusă într-un fapt juridic, determină calificarea acestuia ca fiind lăcit, în timp ce manifestată la nivelul actelor juridice, induce caracterul nelegal al acestora, în ambele cazuri natura juridică a răspunderii pe care o antrenează fiind aceea specifică raportului juridic în care se manifestă comportamentul discriminatoriu.

41. Prin urmare, persoana care se consideră discriminată poate formula în fața instanței de judecată o cerere pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare, în condițiile dreptului comun, înțelegând prin aceasta în fața instanței de drept comun, respectiv aceea civilă, ori de câte ori actul/faptul discriminatoriu nu a survenit în contextul unui raport juridic guvernat de o lege specială și în legătură cu drepturi subiective a căror protecție se realizează în fața unor jurisdicții speciale, potrivit regulilor instituite pentru acestea, care se vor aplica cu întâietate.

42. Atunci când persoana care se consideră discriminată are deschisă calea acțiunii pentru sancționarea discriminării "în condițiile dreptului comun", în fața instanței civile, competența aparține judecătoriei sau tribunalului, după caz, prin aplicarea criteriului valoric (aspect valabil atât sub reglementarea vechiului cod de procedură civilă, cât și a celui în vigoare) și în funcție de obiectul învestirii instanței, dat fiind că, în sensul legii, angajarea răspunderii civile poate avea loc pe calea unei acțiuni în daune ("o cerere pentru acordarea de despăgubiri") și/sau în obligație de a face ("... și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare"). Totodată, opțiunile de înlăturare a consecințelor discriminării - prin restabilirea situației anterioare sau anularea situației create prin discriminare - pot fi concretizate și în alte modalități decât cele ale unei acțiuni în obligație de a face, în funcție de forma și criteriile în raport cu care se manifestă discriminarea.

43. Cele două mijloace, corespunzătoare celor două tipuri de acțiuni, prin care se asigură repararea prejudiciului provocat de un comportament discriminatoriu au regimul unor capete de cerere principale, având un caracter autonom, instanța de judecată putând fi învestită cu ambele sau doar cu una dintre solicitări.

44. Or, potrivit art. 94 pct. 1 lit. h) și k) din Codul de procedură civilă, judecătorii judecă în primă instanță "cererile privind obligațiile de a face sau de a nu face neevaluabile în bani, indiferent de izvorul lor contractual sau extracontractual, cu excepția celor date de lege în competența altor instanțe", precum și "orice alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, indiferent de calitatea părților, profesioniști sau neprofesioniști", în timp ce tribunalul judecă, potrivit art. 95 pct. 1 din același cod "în primă instanță, toate cererile care nu sunt date prin lege în

competența altor instanțe".

45. Aplicarea acestor reguli de determinare a instanței competente se va face și cu luarea în considerare a prevederilor art. 99 alin. (2) din Codul de procedură civilă, potrivit cărora "În cazul în care mai multe capete principale de cerere întemeiate pe un titlu comun ori având aceeași cauză sau chiar cauze diferite, dar aflate în strânsă legătură, au fost deduse judecării printr-o unică cerere de chemare în judecată, instanța competentă să le soluționeze se determină ținându-se seama de acea pretenție care atrage competența unei instanțe de grad mai înalt".

46. Determinarea instanței (civile) competente să judece acțiunile în angajarea răspunderii civile pentru acte/fapte discriminatorii nu se va realiza în raport cu un așa-zis capăt principal al cererii având ca obiect constatarea faptei (ilicite) discriminatorii, după cum se arată în soluțiile ce au conturat cea dintâi opinie jurisprudențială.

47. În aprecierea acestei situații trebuie avut în vedere, în primul rând, aspectul că sesizarea instanței de judecată pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare poate avea loc și la solicitarea persoanei care deține deja o hotărâre a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, de constatare a existenței/săvârșirii faptei ilicite discriminatorii, caz în care instanța astfel investită va efectua cercetarea judecătorească - pornind de la premisa existenței și dovedirii caracterului discriminator al faptei acuzate - exclusiv în vederea dimensionării prejudiciului și a determinării măsurilor adecvate pentru restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare.

48. Relativ la activitatea Consiliului, trebuie precizat că dispozițiile art. 20 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, care se referă la atribuțiile acestuia, au fost declarate neconstituționale prin Decizia Curții Constituționale nr. 997 din 7 octombrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 774 din 18 noiembrie 2008, în aceleași limite în care instanța de contencios constituțional a declarat ca fiind neconstituționale și prevederile art. 1, art. 2 alin. (1), (3) și (11) și art. 27 din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 ori dispozițiile întregului act normativ, în ansamblul său, cu referire la activitatea instanțelor judecătorești, prin deciziile sale nr. 818, 819, 820, 821 din 3 iulie 2008, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 537 din 16 iulie 2008, și prin Decizia nr. 1.325 din 4 decembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 872 din 23 decembrie 2008, respectiv "în măsura în care sunt interpretate în sensul că acordă Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării competența ca, în cadrul activității sale jurisdicționale, să anuleze ori să refuze aplicarea unor acte normative cu putere de lege, considerând că sunt discriminatorii, și să le înlocuiască cu norme create pe cale judiciară sau cu prevederi cuprinse în alte acte normative".

49. În al doilea rând, potrivit legii procesuale civile (art. 111 din Codul de procedură civilă din 1865, respectiv art. 35 din Codul de procedură civilă în vigoare), părțile nu au deschisă calea unei acțiuni în constatarea existenței unei stări de fapt (așa cum este acțiunea în constatarea existenței faptei discriminatorii), ci doar pe cea a acțiunii în constatarea existenței sau inexistenței unui drept, astfel de cereri, cu un astfel de obiect, fiind inadmisibile. În raport cu conținutul normativ al aceluiași texte legale, cererea în constatare nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege.

50. În litigiile supuse analizei, persoana care se consideră discriminată are deschisă - prin norma cuprinsă în art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 - chiar calea unei acțiuni în realizare, care este aceea în repararea prejudiciului cauzat prin actul/faptul ilicit discriminatoriu și în restabilirea situației anterioare.

51. Constatarea existenței faptei ilicite discriminatorii reprezintă, în economia unor astfel de litigii (în care sesizarea instanței are loc în absența hotărârii Consiliului de constatare a faptei discriminatorii), silogismul judiciar absolut necesar analizei pe care o face instanța de judecată - indiferent că a fost sau nu investită cu un astfel de "capăt de cerere" - în vederea antrenării (sau nu) a răspunderii civile (delictuale).

52. Prin urmare, doar în mod artificial plasată de părți și acceptată de instanțe sub forma unui capăt principal de cerere, solicitarea de a se constata existența faptei ilicite discriminatorii nu poate juca vreun rol în determinarea instanței competente, neputând în mod legal investi instanța de judecată, potrivit explicațiilor anterioare, în pofida realității că acțiunile deduse spre judecată conțin, adeseori, sub forma unui capăt de cerere, o astfel de solicitare.

53. Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 517 alin. (1) cu referire la art. 514 din Codul de procedură civilă,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

DECIDE:

Admite recursul în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, instanța competentă să soluționeze cererile pentru acordarea de despăgubiri și restabilirea situației anterioare discriminării sau anularea situației create prin discriminare este judecătoria sau tribunalul, după caz, ca instanțe de drept civil, în raport cu obiectul investiției și valoarea acestuia, cu excepția cererilor în care discriminarea a survenit în contextul unor raporturi juridice guvernate de legi speciale și în care protecția drepturilor subiective se realizează în fața unor jurisdicții speciale, cazuri în care cererile vor fi judecate de aceste instanțe, potrivit dispozițiilor legale speciale.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 23 mai 2016.

VICEPREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
IULIA CRISTINA TARCEA

Magistrat-asistent,
Aurel Segărceanu

LumeaJustitiei.ro